

ПРАКТИКА НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

PRACTICE OF CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.3.4>

УДК 378.4.091:159.9

Тетяна Саврасова-В'юн

ORCID iD 0000-0001-5737-6189

кандидат психологічних наук, доцент,
заступник директора з науково-педагогічної
та соціально-гуманітарної роботи Інституту філології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Маршала Тимошенка, 13 Б, 04212 Київ, Україна,
t.savrasova-viun@kubg.edu.ua

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЄКТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено актуальну проблему залежності психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців від застосування в освітньому процесі навчального проєкту. Мета статті є вивчення особливостей впливу застосування навчального проєкту в освітній діяльності закладу вищої освіти на психологічну компоненту професійної компетентності майбутніх фахівців. Визначено зміст, структуру психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців, яка розглядається як комплекс характеристик майбутніх спеціалістів, що містить психологічні знання, уміння, мотиваційні, емоційні процеси, особистісні властивості, які допомагають здійснювати професійну діяльність, самовдосконалення, та складається з мотиваційного, емоційного, діяльнісного, особистісного, когнітивного складників. Охарактеризовано досвід формування психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців за допомогою навчального проєкту, впровадженого в освітній процес Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка. Серед дослідницького інструментарію було застосовано: діагностичні методики вивчення складників, показників психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців, метод експерименту, метод порівняння, кореляційний аналіз. Актуальність теми підтверджена наведеними результатами опитування майбутніх фахівців, які проходили діагностику з проблем вивчення рівня психологічної компоненти професійної компетентності до застосування в освітньому процесі навчального проєкту і після. В експерименті брало участь 227 майбутніх фахівців спеціальності «035 Філологія». Шляхом експериментальної діяльності визначено особливості застосування навчального проєкту в освітній процес закладу. Виявлено, що рівень психологічної компоненти професійної компетентності до впровадження навчального проєкту був нижчим, ніж рівень досліджуваного явища після застосування проєкту в освітньому процесі. Результати аналізу свідчать про те, що процес створення та реалізації навчального проєкту майбутніми фахівцями позитивно впливає на формування психологічної компоненти професійної компетентності студентів.

Ключові слова: компетентність; навчальний проєкт; показник; проєкт; професійна компетентність; психологічна компонента професійної компетентності; складник.

Вступ. Соціально-економічні перетворення, процесів виробництва, поява неординарних ситуацій які відбуваються сьогодні у суспільстві, зростання в соціальній сфері висувають перед фахівцями темпів розвитку нових технологій, комп'ютеризація нові вимоги. В офіційному віснику Європейського

Союзу зазначені стратегічні рамки європейського співробітництва у сфері освіти, підготовки кадрів, що визначають основні напрями і стратегічні цілі модернізації системи професійної підготовки фахівців, а саме: забезпечення безперервного навчання, мобільності; підвищення якості, ефективності освіти, підготовки кадрів; сприяння соціальній згуртованості, активній громадянській позиції; заохочення інновацій, творчості на всіх рівнях освіти, професійної підготовки (Еurope ischen Union, 2009). Згідно з цим фахівець має бути здатним до професійного розвитку, повинен самостійно знаходити рішення проблем в умовах змін.

Досліджуючи питання вимог до фахівців, E. Vondarenko et al. (2019) зазначають, що фахових компетентностей сучасному працівнику недостатньо. Необхідно ще володіти навичками міжособистісного спілкування, мати професійну ідентичність, здатність до саморозвитку. Такі властивості характерні для психологічної компоненти професійної компетентності (Kuittinen et al., 2014) та особливо є необхідними для фахівців, які працюють із людьми – учителям, вихователям, психологам, лікарям, соціальним працівникам, тренерам. Спеціалісти саме таких професій забезпечують управління різними соціальними процесами, є рушійними силами розвитку суспільства.

Проблема професійної компетентності досліджувалася такими науковцями, як: E. Bezukladnikov et al. (2014), P. Galvao et al. (2018) та інші. Вивчаючи проблему психологічної компетентності фахівців, M. Vyrka, O. Chubrey (2019), U. Marchibayeva et al. (2015), I. Фокіна, Є. Щеголева (2015) досліджуване явище розглядають як суму знань, умінь, особистісних якостей, які дозволяють людині здійснювати професійну діяльність, вирішувати фахові завдання в різних умовах.

Аналіз досліджень вищезазначених науковців дозволив визначити психологічну компоненту професійної компетентності майбутніх фахівців як комплекс характеристик майбутніх спеціалістів, який містить психологічні знання, уміння, мотиваційні, емоційні процеси, особистісні властивості, що допомагають здійснювати професійну діяльність, самовдосконалення. Серед складників досліджуваного явища нами виокремлено: мотиваційний (показник – інтерес до психологічних аспектів у професійній діяльності); емоційний (показник – ставлення до себе як до професіонала); діяльнісний (показник – вміння вирішувати складні, конфліктні ситуації); особистісний (показник – розвиток лідерських здібностей); когнітивний (показник – знання про психологічну діяльність фахівця).

Аспекти формування психологічної компоненти професійної компетентності студентів стали предметом дослідження S. Antikeeva et al. (2021), В. Георгієва (2020), Н. Перехончук (2016).

На думку Н. Перехончук (2016), психологічна компонента професійної компетентності може бути сформована завдяки освітньому простору. У

дослідженнях S. Antikeeva et al. (2021) зазначено, що формування психолого-педагогічної компетентності фахівців можливе за допомогою курсів підвищення кваліфікації. В. Георгієв (2020) вважає, що формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців можливе за умови застосування інтерактивних методів викладання: дискусій, мозкового штурму, квестів, методу кейсів, рольових ігор, проєктів тощо.

Результати наукового пошуку дослідників показали, що психологічна компонента професійної компетентності якісно формується за умови використання в освітньому процесі практичних методів навчання. Вважаємо за необхідне припустити, що найефективнішим практичним методом у процесі формування досліджуваного феномена є навчальний проєкт.

Згідно з дослідженнями науковців (Jamal, Tilchin, 2016) навчальний проєкт – метод навчання, за допомогою якого майбутні фахівці залучені до розслідування реальних проблем зі створення освітнього досвіду, формує вміння брати на себе відповідальність, здатність встановлювати партнерські взаємовідносини, вміння вести діалог, критично мислити, працювати в команді.

У працях Н. Protsyk (2020) зазначено, що основними компонентами проєкту є: наявність соціально значущого дослідницького завдання; планування дій щодо розв'язання проблеми; наявність значущого продукту як результату роботи; презентація продукту.

Метод навчального проєкту ґрунтується на конструктивістській теорії (Dewey, 1986), яку описали ряд науковців (Harris, Gleim, 2008). Суть теорії полягає в тому, що навчання – активний процес, в якому учасник конструює нові ідеї, поняття, збирає інформацію, висуває гіпотези, приймає рішення (Harris, Gleim, 2008). Навчання на основі проєктів сприяє розвитку навичок міжособистісного спілкування, управління часом, оцінювати рішення (Hameen-Anttila et al., 2010), підвищує рівень критичного мислення, розвиває лідерські якості (Ilter, 2014).

Отже, враховуючи вищезазначене, вважаємо, що на сучасному етапі розвитку суспільства підготовка майбутніх фахівців має бути спрямована не лише на оволодіння фахових знань, умінь, а й на становлення сукупності якостей особистості, що характеризують психологічну компоненту професійної компетентності. Для закладів вищої освіти таке завдання можливо вирішити за допомогою застосування в освітній процес навчального проєкту.

Мета статті – вивчити особливості впливу застосування навчального проєкту в освітній діяльності закладу вищої освіти на психологічну компоненту професійної компетентності майбутніх фахівців.

Методи дослідження. Для досягнення мети статті було застосовано теоретичні (аналіз, опис сучасного стану досліджуваної проблеми),

емпіричні (тестування, анкетування, експеримент) методи наукового дослідження. Для визначення рівня складників досліджуваного феномена було використано такі методики: методика «Самооцінка професійно-педагогічної мотивації» (Фетискин, 2009) – вивчення рівня інтересу респондентів до психологічних аспектів у професійній діяльності; методика «Самооцінка особистості» (Rosenberg, 1965) – дослідження рівня самооцінки студентів; методика «Оцінка рівня компетентності у вирішенні конфліктів» (Herpner, Petersen, 1982) – з'ясування рівня конфліктологічної компетентності; методика «Лідер» (Немов, 2003) – визначення рівня розвитку лідерських здібностей респондентів; методика

«Психологічна компетентність учителя» (Графская, 2006) – вивчення рівня знань про психологічну діяльність фахівця. Для визначення рівнів складників досліджуваного явища було застосовано процедуру переводу первинних даних у рівні, що дозволило перевести неоднорідні кількісні значення за кожною методикою в однорідні. Результати кожної методики представлені у вигляді рівнів: високий – 3 бали, середній – 2 бали, низький – 1 бал (Наследов, 2007). У результаті врахування рівнів кожного складника було виокремлено рівні досліджуваного явища: високий, середній, низький (табл. 1). Статистична обробка результатів дослідження здійснювалася за допомогою програми SPSS.

Таблиця 1

Узагальнена таблиця дослідження рівня показників психологічного компонента професійної компетентності майбутніх філологів

Показники	Кількісні значення рівнів		
	Високий	Середній	Низький
Інтерес до психологічних аспектів професійної діяльності	11 балів і більше	6–10 балів	1–5 балів
Ставлення до себе як до професіонала	30–40 балів	26–29 балів	25 балів і менше
Вміння вирішувати складні, конфліктні ситуації	61–72 балів	49–60 балів	18–48 балів
Розвиток лідерських здібностей	36–40 балів	26–35 балів	1–25 балів
Знання про психологічну діяльність фахівця	18–24 балів	12–17 балів	1–11 балів

Складено самостійно

Результати дослідження. Представлене дослідження було здійснене за допомогою методу експерименту, який тривав у 2019–2020 рр. Згідно з програмою експерименту, було виокремлено дві групи майбутніх фахівців: експериментальна (109 осіб) і контрольна (118 осіб). Учасники групи – студенти 1 курсу спеціальності «035 Філологія» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Експеримент складався з трьох етапів. Для реалізації першого етапу експерименту було визначено, що рівень психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців двох груп практично однаковий. В експериментальній групі високий рівень мають 32% студентів, середній рівень – 45%, низький – 23%. У контрольній групі високим рівнем володіють 31% студентів, середній рівень мають 49%, низький рівень – у 20% студентів. Отже, рівень сформованості досліджуваного феномена в обох групах майже не відрізняється, що підтверджує наявність рівних стартових умов для груп на початковому етапі формування психологічної компоненти професійної компетентності студентів.

Під час реалізації другого етапу експерименту було впроваджено в освітній процес експериментальної групи студентів роботу над навчальними проектами: «Грінченко за еко», «Лікарські бібліотеки», «Happy Tail», «Допомога людям похилого віку», «Майстер-шеф по-грінченківськи», «Із паперу на екран», «Грінченківська читальня», «LeaderFest», «Anti-trouble committee», «Easy English», «Жести допомоги», «Ніхао, Китай!», «Самовдосконален-

ня», «Easy Chinese», «Популяризація української мови», «SLOVO», «Стоп Булінг», «Еко – мережі» тощо. Розробляючи, реалізуючи навчальні проекти, експериментальні студентські групи, кожна з яких працювала над одним проектом, мали змогу залучити до партнерської діяльності викладачів Інституту філології, студентів інших спеціальностей, встановити контакти з громадськими організаціями. Майбутні фахівці з контрольної групи у створенні, реалізації навчальних проектів не брали участь, їх навчання здійснювалося традиційними методами.

Після впровадження в освітній процес навчальних проектів, роботи студентів експериментальної групи над реалізацією розроблених проектів упродовж року аналіз отриманих результатів за критерієм χ^2 виявив статистично значущі відмінності між результатами в експериментальній групі до та після формуального етапу експерименту ($p < 0,01$). У той час, як у контрольній групі між першим і другим зрізом статистично значущих відмінностей виявлено не було.

Маємо можливість проаналізувати зміни в складових досліджуваного явища, зафіксовані в результаті формуального етапу експерименту в експериментальній і контрольній групах (табл. 2).

Порівняння результатів до та після експерименту (I, II зрізи) дозволило виявити, що в рівнях мотиваційного складника експериментальної групи відбулися позитивні зрушення ($p < 0,01$): високий рівень досліджуваного явища зріс з 38% до 54%, середній рівень зменшився з 51% до 43%, низький рівень змінився з 11% до 3%. У контрольній групі

статистично значущих змін у рівні мотиваційного складника виявлено майже не було: високий рівень змінився з 36% до 37%, середній зменшився з 54% до 52%, низький рівень збільшився з 10% до 11%.

За допомогою порівняння результатів I і II зрізів у рівнях емоційного складника було виявлено значну позитивну динаміку ($p < 0,05$) показників екс-

периментальної групи: високий рівень зріс із 20% до 46%, середній рівень змінився з 51% до 42%, низький рівень зменшився з 29% до 12%. У контрольній групі рівень емоційного складника залишився без позитивних змін: високий рівень незначно збільшився з 22% до 24%, середній рівень не змінився – 53%, низький рівень знизився з 25% до 23%.

Таблиця 2

Результати формувального етапу експерименту (у%)

Показники/ Складники	Рівні показників психологічного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців											
	Експериментальна група						Контрольна група					
	I зріз			II зріз			I зріз			II зріз		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний складник												
Інтерес до психологічних аспектів професійної діяльності	38**	51**	11**	54**	43**	3**	36	54	10	37	52	11
Емоційний складник												
Ставлення до себе як до професіонала	20*	51*	29*	46*	42*	12*	22	53	25	24	53	23
Діяльнісний складник												
Вміння вирішувати складні, конфліктні ситуації	26**	40**	34**	48**	46**	5**	24	47	29	24	48	28
Особистісний складник												
Розвиток лідерських здібностей	39*	44*	17*	51*	45*	4*	37	50	13	38	52	10
Когнітивний складник												
Знання про психологічну діяльність фахівця	36**	40**	24**	53**	44**	3**	38	42	20	37	44	19

Примітка:** – рівень статистичної значущості ($p < 0,01$), * – рівень статистичної значущості ($p < 0,05$)
Складено самостійно

У результаті проведеного експерименту відбулися зміни у формуванні діяльнісного складника у студентів експериментальної групи ($p < 0,01$): високий рівень збільшився з 26% до 48%, середній рівень змінився з 40% до 46%, низький рівень зменшився з 34% до 5%. Результати дослідження контрольної групи показали, що істотних змін у показниках рівня діяльнісного складника після експерименту не відбувалося: високий рівень залишився незмінним 24%, незначно зріс середній рівень з 47% до 48%, зменшилася кількість досліджуваних із низьким рівнем з 29% до 28%.

Аналіз результатів I і II зрізів в експериментальній групі щодо рівня особистісного складника показав суттєві зміни в показниках ($p < 0,05$): високий рівень змінився з 39% до 51%, середній рівень збільшився з 44% до 45%, низький рівень зменшився з 17% до 4%. Контрольна група в результаті проведення II зрізу таких змін у рівні особистісного складника не має: високий рівень майже не змінився з 37% до 38%, середній рівень зріс із 50% до 52%, низький рівень зменшився з 13% до 10%.

Результати дослідження зафіксували статистично значні зміни ($p < 0,01$) у рівнях когнітивного

складника експериментальної групи: високий рівень зріс із 36% до 53%, середній рівень змінився з 40% до 44%, низький рівень зменшився з 24% до 3%. У контрольній групі незначно зменшилася кількість студентів із високим рівнем когнітивного складника з 38% до 37%, майбутніх фахівців із середнім рівнем збільшилося з 42% до 44%, з низьким рівнем кількість досліджуваних змінилася з 20% до 19%. Проте, за критерієм знаків ця різниця не є статистично значущою.

Порівняльний аналіз результатів I і II зрізів показників рівня психологічної компоненти професійної компетентності студентів (Рис. 1) дозволив виявити, що в експериментальній групі відбулися статистично значні зміни ($p < 0,01$): високий рівень підвищився з 36% до 50%, середній рівень змінився з 41% до 44%, низький рівень зменшився з 23% до 6%. У контрольній групі після експерименту значних зрушень у показниках рівня досліджуваного явища не відбулося: високий рівень змінився незначно з 31% до 32%, середній рівень залишився майже незмінним з 49% до 50%, зменшилася кількість студентів із низьким рівнем з 20% до 18%.

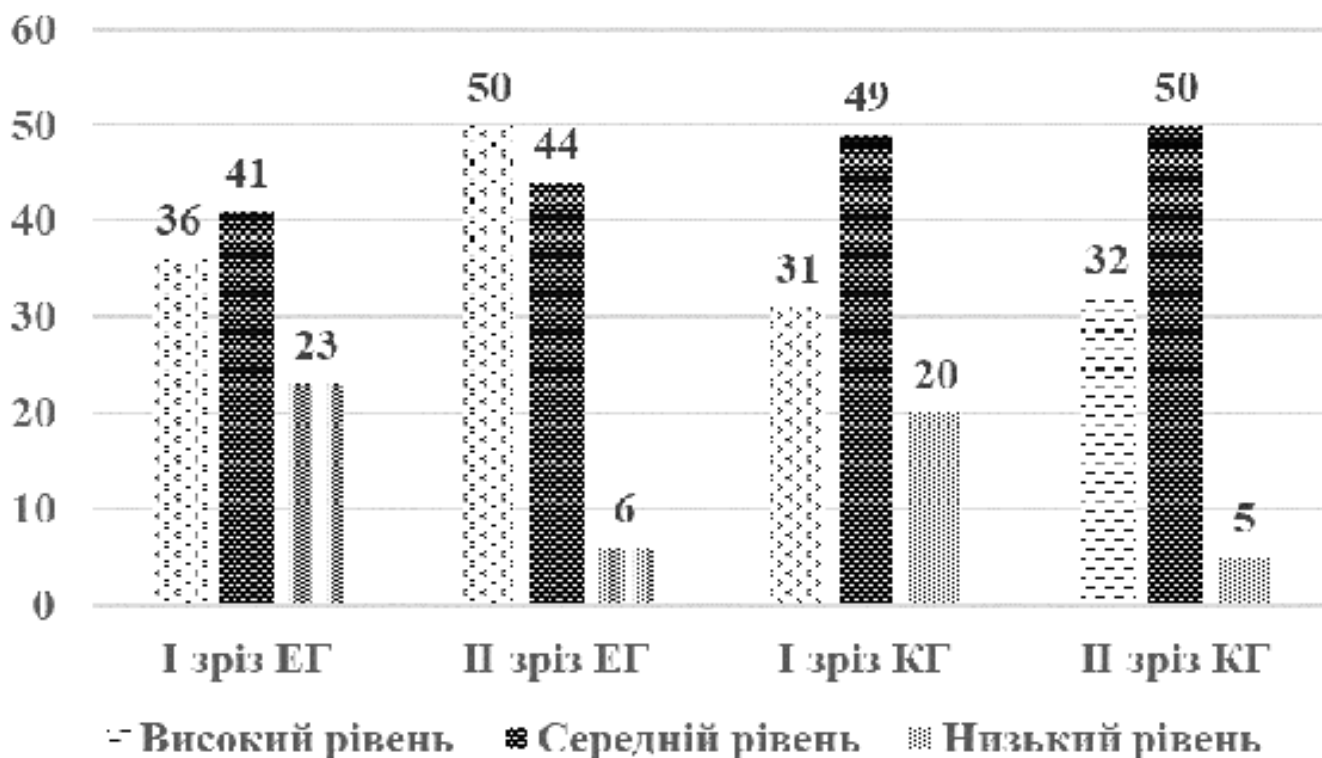

Рис. 1. Результати порівняльного аналізу рівня психологічного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців (I, II зрізи, у%)

Складено самостійно

Обговорення. У цілому отримані результати свідчать про те, що застосування навчального проекту як методу в освітній процес закладу вищої освіти позитивно впливає на формування психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців та її складників. Це пов'язано з тим, що робота над реалізацією проекту створює сприятливі умови для становлення у студентів інтересу, оптимізму, які розповсюджуються на рівень мотивації до навчання. Цікавість і пристрасть до навчання формують позитивні емоції, нові навички, розширюють особистісні можливості майбутніх фахівців. Обмін емоціями фокусує студентів на позитивну взаємодію, яка впливає на готовність майбутніх фахівців до роботи, бажання діяти задля реалізації спільної ідеї. Діяльність перетворюється в поведінкову активність, яка побудована на участі у спільній діяльності, що потребує здатності до розуміння складних ідей, змісту явищ тощо (Nelson, 2016). Як зауважує Nelson (2016), робота над проектом дозволяє сформувати складники досліджуваного феномена, що й підтверджують результати експерименту. Праця Fox (2013) містить результати впровадження в освітній процес методу проекту. Науковець акцентує увагу на тому, що завдяки роботі над проектом у студентів підвищилися рівень мотивації, впевненості у собі, відповідальності за власне навчання, рівень комунікативних навичок, з'явилися здібність до самостійного навчання, успіх у вирішенні проблем, відчуття довіри зі сторони інших, здатність застосовувати отримані навички соціального співробітництва в реальному житті. До того ж, проектна діяльність сприяє самовираженню

молоді, дозволяє висловлювати власні думки, впливати на досвід, відчувати, бачити результати своєї праці, що надихає на подальші досягнення (Fox, 2013). Однак для запровадження в освітній процес методу навчального проекту на постійній основі у викладання всіх дисциплін навчального плану потрібна готовність викладачів до застосування цього методу на практиці, їх вміння управляти процесом реалізації проектів студентами (Nelson, 2016). Крім того, студентство, маючи різне походження, культуру, рівень виховання, не завжди готове експериментувати з власним попереднім успіхом, боячись отримати невдачу під час вивчення дисципліни за новими вимогами, методами.

Висновки. Отже, здійснений експеримент із запровадженням методу проекту в навчальну діяльність студентів показав позитивні зрушення в рівнях психологічної компоненти професійної компетентності в респондентів експериментальної групи в порівнянні зі студентами контрольної групи. Було встановлено, що до впровадження в освітній процес роботи над проектами майже половина студентів мали середній рівень феномена, третя частина студентів належала до високого рівня та п'ята частина студентів перебувала на низькому рівні психологічної компоненти. Після річної діяльності зі створення та реалізації проектів рівень досліджуваного феномена підвищився. Половина студентів сформували високий рівень, майже половина майбутніх фахівців – середній рівень, незначна частина студентів залишилися на низькому рівні. Проведене дослідження показало ефективність реалізації проектів в освітньому про-

цесі закладу вищої освіти щодо формування психологічної компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців, що підтверджують отримані результати.

Перспективи подальших досліджень. Представлене дослідження не охоплює всіх аспектів пробле-

ми. Перспективними напрямками подальшої наукової роботи можуть бути: проблема підготовки викладачів до застосування методу проекту в роботу з майбутніми фахівцями, типологія участі студентів у реалізації навчальних проектів, технологія оцінювання проектної діяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Георгієв В. Формування психологічно-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів при вивченні дисципліни попередження в повітрі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2020. № 20 (1). С. 50–64. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v20i1.398>
2. Графская Т. А. Психолого-педагогическая компетентность учителя. *Сборник статей «Профессиональная компетентность педагога»*. Пермь. 2006. Ч. 2. С. 43–50. URL: <http://freepapers.ru/18/psihologopedagogicheskaya-kompetentnost-uchitelya/89667.586003.list1.html> (дата звернення: 18.09.2021).
3. Наследов А. Д. Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 416 с.
4. Немов Р. С. Психология: учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. В 3 кн. Москва: ВЛАДОС, 2003. Кн. 1. 688 с. URL: http://www.nicevt.ru/wp-content/uploads/2019/10/nemov_r__s__psihologiya__kniga__1.pdf (дата звернення: 17.09.2021).
5. Перехончук Н. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасних навчальних середовищах. *Наука та освіта*. 2016. № 11. С. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-11-10>.
6. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва: Издательство Института Психотерапии, 2002. 490 с. URL: <https://psytests.org/book/fetiskin-diagnosis-person-group.html> (дата звернення: 18.09.2021).
7. Фокина И. В., Щеголева Е. В. Рефлексия как условие формирования психологической компетентности у студентов – будущих педагогов. *Перспективы науки и образования*. 2016. № 1 (13). С. 101–106. URL: <https://www.doi.org/10.32744/pse> (дата звернення: 18.09.2021).
8. Antikayeva S., Snapkova A., Xembayeva S., Aubakirova R., Sultanova N. Formation of psychological and pedagogical competencies of social workers through professional development courses. *Cypriot Journal of Educational Science*. 2021. № 16 (4). P. 1858–1877. DOI: <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i4.6054>
9. Bezukladnikov E., Novosyolov M., Kruze B. The International Teacher's Foreign Language Professional Communicative Competency Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. № 154. P. 329–332. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.10.158
10. Bondarenko E., Khoronko L., Artyukhina A., Rodye Y. Professional competencies in the model of forming a professional-subjective attitude of the medical university students. *SHS Web of Conferences*. 2019. T. 70 (2). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20197002001>
11. Byrka M., Chubrey O. Auto-psychological competence of future teacher as a component of professional training and development. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2019. Vol 33. № 3. DOI: <https://doi.org/10.33531/farplss.2019.3.01>
12. Dewey J. Experience and education. *The Educational Forum*. 1986. V. 50. № 3. P. 241–252. DOI: <https://doi.org/10.1080/00131728609335764>
13. Europäischen Union (2009). Schlussfolgerungen des Rates vom 12.05.2009 zu einem strategischen Rahmen für die europäische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der allgemeinen und beruflichen Bildung («ET 2020»). *Amtsblatt der Europäischen Union*. 2009. P. 2–10. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN) (дата звернення: 15.09.2021).
14. Fox T. G. Project based learning in primary grades. Master of Arts in Education. Marquette: Northern Michigan University, 2013.
15. Galvao P., Matos, D., Gomes, W. School psychology on the formation of the social educator: assessment of the professional profile. *Creative Education*. 2018. № 9. P. 249–271. DOI: 10.4236/ce.2018.92016
16. Hameen-Anttila K., Saano S., Vainio K. Professional competencies learned through working on a medication education project. *American journal of pharmaceutical education*. 2010. № 74 (6). P. 110. DOI: <https://doi.org/10.5688/aj7406110>
17. Heppner P. P., Petersen C. H. Development and Implication of a Personal Problem Solving Inventory. *Journal of Counseling Psychology*. 1982. № 29. P. 66–75. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.29.1.66>
18. Harris K., Gleim L. The Light Fantastic: Making Learning Visible for All Children Through the Project Approach. *Young Exceptional Children*. 2008. № 11 (3). P. 27–40. DOI: <https://doi.org/10.1177/1096250608314591>
19. Ilter I. A study on the efficacy of project-based learning approach on Social Studies Education: Conceptual achievement and academic motivation. *Educational Research and Reviews*. 2014. № 9 (15). P. 487–497. DOI: <https://doi.org/10.5897/ERR2014.1777>

20. Jamal A., Tilchin O. Teachers' Accountability for Adaptive Project-Based Learning. *American Journal of Educational Research*. 2016. № 4 (5). P. 420–426. DOI: 10.12691/education-4-5-10
21. Kuittinen M., Meriläinen M., Rätty H. Professional competences of young psychologists: The dimensions of self-rated competence domains and their variation in the early years of the psychologist's career. *European Journal of Psychology of Education*. 2014. № 29 (1). P. 63–80. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10212-013-0187-0>
22. Marchibayeva U., Tazhigulova B., Omarov Y., Bulatbayeva A., Ergalieva A. Psychological aspects of formation the professional competence of the future specialists. *Procedia – social and behavioral sciences*. 2015. № 185. P. 276–280. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.03.365
23. Nelson N. J. Student engagement and project-based learning in the social studies classroom. *School of Education Student Capstone Theses and Dissertations*. 2016. P. 1213. URL: https://digitalcommons.hamline.edu/hse_all/4243 (дата звернення: 18.09.2021).
24. Protsyk H. M. Project method: past and future. *Medical Education*. 2020. № 1. P. 67–71 DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.1.10996>
25. Rosenberg M. Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965. 326 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400876136>

References

- Georgiyev, V. (2020). Formuvannya psihologichno-pedagogichnoyi kompetentnosti majbutnih oficeriv pri vivchenni disciplini poperedzhennya v povitri [Formation of psychological and pedagogical competence of future officers in the study of the discipline of warning in the air]. *Zbirnik naukovih prac Nacionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prikordonnoyi sluzhbi Ukrainy*, 20 (1), 50–64. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v20i1.398>.
- Grafskaja, T. A. (2006). Psihologo-pedagogicheskaya kompetentnost uchitelya [Professional competence of a teacher]. *Sbornik statej «Professionalnaya kompetentnost pedagoga»*, 2, 43–50. <http://freepapers.ru/18/psihologopedagogicheskaya-kompetentnost-uchitelya/89667.586003.list1.html>
- Nasledov, A. D. (2007). *Kompyuternyj analiz dannyh v psihologii i socialnyh naukah [Computer data analysis in psychology and social sciences]*. Piter.
- Nemov, R. S. (2003). *Psihologija: uchebnyk dlja studentov vysshih pedagogicheskikh uchebnyh zavedenij. V 3 kn. [Psychology: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions. In 3 vols]*. VLADOS, Kn. 1. http://www.nicevt.ru/wp-content/uploads/2019/10/nemov_r_s_psihologiya_kniga_1.pdf
- Perekhonchuk, N. (2016). Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majbutnih psihologiv u suchasni navchalnih seredovishah [Formation of professional competence of future psychologists in modern educational environments]. *Nauka ta osvita*, 11, 49–55. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-11-10>
- Fetiskin, N. P., Kozlov, V. V., Manujlov, G. M. (2002). *Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp [Social and psychological diagnostics of the development of personality and small groups]*. Izdatelstvo Instituta Psihoterapii. <https://psytests.org/book/fetiskin-diagnosis-person-group.html>
- Fokina, I. V., Shhegoleva, E. V. (2016). Refleksija kak uslovie formirovaniya psihologicheskoy kompetentnosti u studentov – budushhih pedagogov [Reflection as a condition for the formation of psychological competence among students – future teachers]. *Perspektivy nauki i obrazovanija*, 1 (13), 101–106. <https://www.doi.org/10.32744/pse>
- Antikayeva, S., Snapkova, A., Xembayeva, S., Aubakirova, R. Z., Sultanova, N., (2021). Formation of psychological and pedagogical competencies of social workers through professional development courses. *Cypriot Journal of Educational Science*, 16 (4), 1858–1877. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i4.6054>
- Bezukladnikov, E., Novosyolov, M., Kruze, B. (2014). The International Teacher's Foreign Language Professional Communicative Competency Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 154, 329–332. 10.1016/j.sbspro.2014.10.158
- Bondarenko, E., Khoronko, L., Artyukhina, A., Rodye, Y. (2019). Professional competencies in the model of forming a professional-subjective attitude of the medical university students. *SHS Web of Conferences*, 70. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20197002001>
- Byrka, M., Chubrey, O. (2019). Auto-psychological competence of future teacher as a component of professional training and development. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 33, 3. <https://doi.org/10.33531/farplss.2019.3.01>
- Dewey, J. (1986). Experience and education. *The Educational Forum*, 50, 3, 241–252. <https://doi.org/10.1080/00131728609335764>
- Europäischen Union (2009). Schlussfolgerungen des Rates vom 12.05.2009 zu einem strategischen Rahmen für die europäische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der allgemeinen und beruflichen Bildung («ET 2020»). *Amtsblatt der Europäischen Union*, 2–10.
- Fox, T. G. (2013). *Project based learning in primary grades*. Master of Arts in Education. Northern Michigan University.
- Galvao, P., Matos, D., Gomes, W. (2018). School psychology on the formation of the social educator: assessment of the professional profile. *Creative Education*, 9, 249–271. 10.4236/ce.2018.92016

- Hameen-Anttila, K., Saano, S., Vainio, K. (2010). Professional competencies learned through working on a medication education project. *American journal of pharmaceutical education*, 74 (6), 110. <https://doi.org/10.5688/aj7406110>
- Heppner, P. P., Petersen, C. H. (1982). Development and Implication of a Personal Problem Solving Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66–75. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.29.1.66>
- Harris, K., Gleim, L. (2008). The Light Fantastic: Making Learning Visible for All Children Through the Project Approach. *Young Exceptional Children*, 11 (3), 27–40. <https://doi.org/10.1177/1096250608314591>
- Ilter, I. (2014). A study on the efficacy of project-based learning approach on Social Studies Education: Conceptual achievement and academic motivation. *Educational Research and Reviews*, 9 (15), 487–497. <https://doi.org/10.5897/ERR2014.1777>
- Jamal, A., Tilchin, O. (2016). Teachers' Accountability for Adaptive Project-Based Learning. *American Journal of Educational Research*, 4 (5), 420–426. [10.12691/education-4-5-10](https://doi.org/10.12691/education-4-5-10).
- Kuittinen, M., Meriläinen, M., Rätty, H. (2014). Professional competences of young psychologists: The dimensions of self-rated competence domains and their variation in the early years of the psychologist's career. *European Journal of Psychology of Education*, 29 (1), 63–80. <https://doi.org/10.1007/s10212-013-0187-0>
- Marchibayeva, U., Tazhigulova, B., Omarov, Y., Bulatbayeva, A. & Ergalieva A. (2015). Psychological aspects of formation the professional competence of the future specialists. *Procedia – social and behavioral sciences*, 185, 276–280. [10.1016/j.sbspro.2015.03.365](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.365)
- Nelson, N. J. (2016). Student engagement and project-based learning in the social studies classroom. *School of Education Student Capstone Theses and Dissertations*, 12–13. https://digitalcommons.hamline.edu/hse_all/4243
- Protsyk, H. M. (2020). Project method: past and future. *Medical Education*, 1, 67–71. <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.1.10996>
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400876136>

Стаття надійшла до редакції 19.09.2021

Прийнято до друку 28.10.2021

УЧЕБНЫЙ ПРОЕКТ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Саврасова-Вьюн Татьяна, кандидат психологических наук, доцент,
заместитель директора по научно-педагогической и социально-гуманитарной работе Института филологии,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
ул. Маршала Тимошенко, 13 Б, 04212 Киев, Украина,
t.savrasova-viun@kubg.edu.ua

В статье освещена актуальная проблема зависимости психологического компонента профессиональной компетентности будущих специалистов от применения в образовательном процессе учебного проекта. Целью статьи является изучение влияния применения учебного проекта в образовательной деятельности высшего учебного заведения на психологический компонент профессиональной компетентности будущих специалистов. Определены содержание, структура психологического компонента профессиональной компетентности будущих специалистов, который рассматривается как комплекс характеристик будущих специалистов и содержит психологические знания, умения, мотивационные, эмоциональные процессы, личностные свойства, которые помогают осуществлять профессиональную деятельность, самосовершенствование, и состоит из мотивационной, эмоциональной, деятельной, личностной, когнитивной составляющих. Охарактеризован опыт формирования психологического компонента профессиональной компетентности будущих специалистов с помощью учебного проекта, введенного в образовательный процесс Института филологии Киевского университета имени Бориса Гринченко. Среди исследовательского инструментария были использованы: диагностические методики изучения составляющих, показателей психологического компонента профессиональной компетентности будущих специалистов, метод эксперимента, метод сравнения, корреляционный анализ. Актуальность темы подтверждена приведенными результатами опроса будущих специалистов, которые проходили диагностику по проблемам изучения уровня психологического компонента профессиональной компетентности к применению в образовательном процессе учебного проекта и после. В эксперименте участвовало 227 будущих специалистов по специальности «035 Филология». Путем экспериментальной деятельности определены особенности применения учебного проекта в образовательном процессе учреждения. Выявлено, что уровень психологического компонента профессиональной компетентности до внедрения учебного проекта был ниже, чем уровень изучаемого явления после применения проекта в образовательном процессе. Результаты анализа показали, что процесс создания и реализации учебного проекта будущими специалистами влияет на формирование психологического компонента профессиональной компетентности студентов.

Ключевые слова: **компетентность; показатель; проект; профессиональная компетентность; психологический компонент профессиональной компетентности; составляющая; учебный проект.**

EDUCATIONAL PROJECT AS A MEANS OF FORMING OF FUTURE SPECIALISTS' PROFESSIONAL COMPETENCE: A PSYCHOLOGICAL ASPECT

Savrasova-V'un Tetiana, PhD in Psychology, Associate Professor,
Deputy Director on Scientific, Pedagogical, Social and Humanitarian Affairs, Institute of Philology,
Borys Grinchenko Kyiv University,
Timoshenko 13-B, 04212 Kyiv, Ukraine,
t.savrasova-viun@kubg.edu.ua

The article highlights the actual problem of the dependence of the psychological component of the professional competence of future specialists on the use of an educational project in the educational process. The purpose of the article is to study the features of the influence of the use of an educational project in the educational activities of a higher educational institution on the psychological component of the professional competence of future specialists. The content and structure of the psychological component of the professional competence of future specialists have been determined, which is considered as a complex of characteristics of future specialists, contains psychological knowledge, skills, motivational, emotional processes, personal properties that help to carry out professional activities, self-improvement, and consists of motivational, emotional, activity, personal, cognitive components. The experience of the formation of the psychological component of the professional competence of future specialists with the help of an educational project introduced into the educational process of the Institute of Philology of Borys Grinchenko Kyiv University is characterized. Among the research tools were used: diagnostic methods for studying the components, indicators of the psychological component of the professional competence of future specialists, the experimental method, the comparison method, and correlation analysis. The relevance of the topic is confirmed by the results of a survey of future specialists who underwent diagnostics on the problems of studying the level of the psychological component of professional competence for use in the educational process of an educational project and after. The experiment involved 227 future specialists in the specialty «035 Philology». Through experimental activities, the features of the application of the educational project in the educational process of the institution have been determined. It was revealed that the level of the psychological component of professional competence before the implementation of the educational project was lower than the level of the studied phenomenon after the application of the project in the educational process. The results of the analysis showed that the process of creating and implementing an educational project by future specialists affects the formation of the psychological component of students' professional competence.

Key words: competence; component; educational project; index; professional competence; project; psychological component of professional competence.